

vojsk prý navštívil v bytě zdrčeného Rylejeva, svého přítele).

Domnívám se, že nejen svou fundamentálností, ale také těmito průzory, průniky do

dalších sfér je kniha Stanislava Másla o podstatné historické křížovatce ruských dějin podnětná, zdravě provokující a v našem prostředí výjimečná.

Ivo Pospíšil

Česko-polské rozhovory. Ústí nad Labem 1994, 158 s.

Oborné veřejnosti se pod názvem "Česko-polské rozhovory" dostává publikace, kterou připravila Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem jako odraz nově (od roku 1990) se rozvíjející spolupráce mezi katedrou bohemistiky UJEP a katedrou polské filologie na Vysoké škole pedagogické (WSP) v Čenstochové v Polsku.

Zájemci o česko-polské vztahy v ní najdou celkem 26 příspěvků od 28 autorů z českých a polských vědeckých a pedagogických pracovišť. Předneseny byly na jejich 2. mezinárodní konferenci u Ústí nad Labem 12.-14. října 1993.

Sborník není nijak utříděn, ale už sám soupis napovídá, že obsahuje témata s problematikou literární, jazykovou a historickou. Text je buď český (17) nebo polský (8), v jednom případě v obou jazycích (J. Siatkowski).

U autorů naprosto převládá snaha, aby jejich příspěvky měly česko-polský aspekt i tím, že se buď cele nebo aspoň v některém bodě dotýkají vzájemných kontaktů či srovnání. Dá se říci, že z tohoto pohledu vybočuje jeden článek, jehož autorem je *Josef Sucký*, který jako překladatel z lužickosrbšské literatury seznamuje s jejími představiteli od konce 18. století po současnost ve sjednoceném Německu. Které jiné fórum by ovšem bylo bližší lužickosrbšské tematice, ne-li česko-polské? *Dobrava Moldanová* se zamýšlí na Slovanskými literaturami Jana Máchala (1855-1939). I když se toto dlo může z hlediska dnešního poznání jevit jako

metodologicky překonané, není dosud plně nahraditelné pracemi novými. *Teresa Swigłowska* píše o Adamu Mickiewiczovi, který svých osobních poznatků ze styku s českými buditeli využil v letech 1840-1844, kdy na Collège de France v Paříži přednášel slovan-ské literatury. *Josef Peřina* uvádí, že menší ohlas na polské povstání z let 1830-1831 v tvorbě Karla Hynka Máchy je jen zdánlivý. Mácha tyto události prožíval stejně intenzivně jako jeho vrstevníci a dal tomu svébytný básnický výraz. *Tomasz Falecki* se zabývá polsko-československými vztahy v letech 1934-1936, kdy se zostřovaly. Tisk na obou stranách k tomu prakticky přispíval. I z této negativní zkušenosti je zapotřebí se poučit. *Irena Jakšielová* upozorňuje, že v polských časopisech Literatura a zvláště Literatura w świecie je české literatuře věnována soustavná pozornost, a to v článcích, překladech, esejích, kritice, recenzích a rozhovorech s autory. Tím se dává polským čtenářům možnost orientace v české literatuře a jejím přínosu pro literaturu evropskou a světovou. *Karel Kamiš* vyzdvihuje podíl polského filozofa Romana Ingardena na koncepci kritéria smyslu a ohlas jeho fenomenologického směru ve funkčně strukturální koncepci pražské jazykové školy. Jeho rozbory literárních textů mohou být inspirací pro mladší generaci literárních a jazykovědných badatelů. *Grazyna Pietruszewska-Kobielová* na příkladu tvorby Františka Halase poukazuje na experimentální směr v jeho poezii pro děti, kde nivelizuje

hranici mezi tematikou pro dospělé a tematikou pro děti. (Ku př. tzv. pedagogika smrti.) Způsob jeho tvorby je blízký polskému J. Przybosiowi, J. Ratajczakovi a T. Śliwii. Článek *Janusze Hurnika* je pokračováním ve srovnávání poetických textů: *Mladé ženy* od F. Halase a *Regio* od T. Rózewicze. Jde o dva rozdílné přístupy k erotické iniciaci, při čemž ale oba jsou intuitivní a oba překračují dosavadní navyklé tabu. *Ivo Harák* připomíná, že Bezručův a jeho tvorbu nelze představovat jen jako hlasatele sociální revolty. Je u něho rovněž výrazný nacionální aspekt, který je modifikován do speciální podoby krajové - slezské. *Mieczysław Balowski* porovnává život a tvorbu dvou básníků - vrstevníků: J. Ortena (1919-1941) a K. K. Baczyńskiego (1921-1944). Oba vyjadřují osud své generace, napětí mezi touhou a právy mládeže na štěstí a lásku a nutností bojovat se zlem, které je obklopuje. *Elżbieta Hurniková* charakterizuje tvorbu dvou polských spisovatelek: *Marie Pawlikowské-Jasnorzewské* a *Zofie Nałkowské*. Každá z nich vytváří vlastním uměleckým zobrazením model ženy odpovídající společenskému a politickému změně po první světové válce. V tvorbě obou spisovatelek se problémy psychologické stávají problémy intelektuálními. Cílem interpretace *Jitky Vopravilové* je pokus vymezit funkci antropomorfizace v prózách *Ludvíka Vaculky*. *Mořčata* a *Andrzej Zaniewského Potkan*. U *Vaculky* je vztah člověk - zvíře dán dominancí člověka, u *Zaniewského* má potkan rovnoprávné postavení vůči člověku. *Zaniewského Potkanovi* jakožto jednomu z nejnovějších překladů z polské literatury je věnována stat' *Anonie Kreislové*. Ve své interpretaci vychází ze slov samotného autora, že to "není tedy jen kronika o zvláště. Naopak je to vyprávění o zákonitostech, které ovládají společnost, ..." *Kazimiera Zdzisława Szymbalská* vyzdvihuje význam literárních muzeí v Polsku, kterých v roce 1993 bylo celkem 76. Nejdůležitější je

Muzeum Literatury imienia Adama Mickiewicza ve Varšavě, které má obdobné poslání jako Muzeum národního písemnictví v Praze. Materiály soustředěné v muzeích umožňují jak polským, tak českým badatelům zkoumání vzájemných literárních kontaktů. V polských muzeích se nalézá řada dokladů o česko-polských literárních styčích.

Janusz Siatkowski pojednává o vlivech českého jazyka na jazyk polský. Tyto vlivy spadají do 10. - 11. století (přijetí křesťanství), do přelomu 13. a 14. století a obzvláště do století 15. a první poloviny 16. století, kdy se formovala spisovná podoba polštiny. *Jana Svobodová* informuje o výzkumu srovnávání jazykových prostředků užívaných v češtině a polštině při formulování některých výrazných subtypů školních výzev; které jsou příznačné pro živý dialog mezi učitelem a žáky mladšího školního věku. Závěry jsou pozoruhodné a lze na ně v dalším výzkumu navázat. *Marie Racková* si všimá české a polské slovní zásoby tzv. českého koutku v Kladsku. Působil zde silný vliv jazyka německého a potom polského, což vedlo až k úplné asimilaci s polštinou v současné době. *Ludmila Zimová* uvádí několik poznámek k poetice elipsy v polštině a češtině. Názory polských a českých lingvistů na tento jazykový jev - jak zjišťuje - se různí nebo dokonce chybějí. *Ivana Koldřová* konfrontuje některé názory týkající se různých funkcí určitých typů výrazů v textu v polské a české lingvistické literatuře a vychází přitom z rozsáhlejších studií *J. Hofmannové* (1984) a *A. Wierzbické* (1971). Podnětem ke zpracování příspěvku *Jana Basary* a *Anny Basarové* bylo vydání 1. svazku českého jazykového atlasu (Praha 1992), který zahrnuje lexiku z tematických okruhů "místní a domácí prostředí" a "člověk". Autoři stati porovnávají názvy užívané ve spisovné polštině a tytéž názvy vyskytující se v některých českých nářečích. *Miloslava Knappová* zkoumá, jaké typy polských osobních jmen pronikají do antro-

ponylnického systému v České republice, do jaké míry se v češtině adaptují a jak se počeství. Nositelé rodných jmen zapsaných v polské podobě pocházejí nejčastěji ze smíšeného česko-polského manželství. *Karel Oliva* sleduje české překlady z polské literatury od obrození až do začátku 1. světové války. Polští autoři a jejich stěžejní díla jsou dostatečně zastoupena a poskytují českému čtenáři hodnotný obraz polské literární tvorby. *Alena Debická* na základě studia příslušných dokumentů zjišťuje, že za první Československé republiky byla polština zastoupena jako vyučovací jazyk na menšinových školách v oblasti Slezska, kde je soustředěna polská národnostní skupina. Dále byla zařazena jako volitelný jazyk na vytypovaných školách. *Ludvík Kuba* ve svém chrématonomasticky zaměřeném příspěvku seznámuje, popisuje, vysvětluje a tím srovnává označování letadel vyráběných v Polsku a v Československu v období mezi dvěma světovými válkami. *Karla Ondrášková* ve svých poznámkách k výuce polštiny na českých vysokých školách píše, že hlavní překážkou v tom, aby český student s porozuměním četl polský text, vidí v rozdílnosti pravopisu a ve slovní zásobě. Synchronní studium slovanských jazyků konfrontační metodou slouží i k hlubšímu poznání jazyka mateřského.

Každá z uvedených statí má svoji specifickou hodnotu, což ocení jednotlivý zájemce

podle toho, kterou nebo které z nich si vybere ke svému studiu. Jde o kvantum různorodého badatelského materiálu z oblasti česko-polských vztahů.

Redakční zpracování je dobré. Vítané snad by bylo nějaké rozřídění a resumé u všech článků. Určitým nedostatkem je pouze jistý počet tiskových omylů (překlepů?), zejména v polských textech, ale nejen tam. Tak např. na str. 30 je parafrázována známa Senecova myšlenka, což by mělo znít "Non scholae, sed vitae..." (nikoliv "Non scholas, sed vitas..."). Nebo na str. 153 a 156 v literatuře má být správně uvedeno Damborský (nikoliv Damborská). Je sice pravda, že pozorný čtenář si správný tvar vždy domyslí, ale o chyby jde.

Celkově je tento sborník sympatickým a vítaným přínosem v česko-polských rozhovorech, které vzájemně rozvíjejí vysoké školy z příhraničních oblastí. Mám na mysli obdobnou aktivitu (včetně publikování sborníků) existující mezi Ostravskou univerzitou a univerzitou v polském Opolí nebo mezi Ostravskou univerzitou a Slezskou univerzitou v Katovicích.

Oborné spolupráci mezi katedrou bohemistiky na pedagogické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem a katedrou polské filologie na Vysoké škole pedagogické v Čenstochově lze vyjádřit jen uznáním a přáním dalších úspěchů.

Zofia Matysková

Pokus o literárnovedné dejiny literatúry

Makara, S. Bořba romantických i realistických tendencí (v první polovině XIX v.). Acta Universitas Mathei Belii, Banská Bystrica 1993, 104 s.

Známy ukrajinský básník, autor 11 básnických zbírek Dr. Sergej Makara, docent fakulty humanitních věd Univerzity Mateja

Bela v Banskej Bystrici, je okrem uvedenej monografie autorom niekoľkých ďalších monografií a monografických štúdií. Aj keď